

EMLÉKEZÉSEIM (VII.)

TÓTH BUBORA ISTVÁN

Azokban a napokban készülődött az ország a március 15-i szkupstinai választásokra. Ezen a választáson a németeknek már volt szavazati joguk. Amint már említettem, Bajsára mentek szavazni. Hogy milyen pártok indultak a választáson, arra még akkor nem figyeltem, de azt tudom, hogy a Nikola Pašić vezette radikális burzsoá párt győzött, arra szavaztak ők is, mert szerintük az adhat mindent, a többi semmit. Topolyáról Bajsára gyalog vonultak a szikicsi, feketicsi, ókéri németek szavazni. Még két év múlva is meglátszott a bajsai út melletti szántóföldek végén a vonulás nyoma, mintha valami marhacsorda taposta volna le a fölázott, sáros talajt, olyan hepehupás lett száradás után a gyalogjáró. A németek mindenben praktikusak voltak, és nem akarták, hogy a rossz állapotban levő, éles kövesút lekoptassa a mamuszuk talpát. Inkább a sárban mentek. Ha besározzák, majd kimossák a magyar cselédlányok.

A mi csapatunk azt a parancsot kapta, hogy teljes harci készületben utazzon föl a magyar határ mentén a Mura folyó melletti Koprivnicára, hogy a választások alatt az esetleges zavargás esetén kéznél legyen a katonaság.

Két nap kellett, amíg teljesen újba öltöztették az embereket. Addig én vagy feküdtem, vagy leültem lehorgasztott fejjel egy üres szalmazsák nélküli ágyra a többiek közé. Fejem a kezemre hajtva, a fületem befogva hallgattam őket. A különféle katonaholmi szétosztása végett, ami a szobában történt, többször bejött a kapitány is, és mindig odajött hozzám érdeklődni, hogy nagyon fáj-e és legyek türelemmel, mert nekik is le kell vonatozni Zág-rábig, onnan megy észak felé, Koprivnicára a vonat. Majd velük együtt megyek, nehogy baj érjen. Sajnáltam ezt a jószívű embert,

de nem leplezhettem le magam. Végigjátszom a dolgot, ha már elkezdtem.

Két emberünket, Terezsák Pétert és Hajbók Lajost, élnek még ma is, legalábbis úgy tudom, egy erdőbe vezényelték ki, a katonaság részére kitermelt fára vigyáztak. Ezek hetenként bejöttek a kaszárnyába, ott kaptak élelmiszert és a levelet hazulról. Mindkető nő volt. Igaz ugyan, csak hárman nem voltunk nők, a többi mind az volt. Ekkor láttam, mennyire álláspont nélküliek, pipogya, kispolgári vénasszony módjára viselkedtek ezek a fiatalon megnősült katonák. A levelezéseikben állandóan torzsalkodtak az asszonyaikkal. Igaz, voltak köztük méregkeverők is, akik összevissza irkáltak egymásról. De kevés kivétellel azon voltak megijedve, hogy feleségük másnak adja magát, mire megszabadulnak.

Március 14-én vonatra szálltunk, és megindultunk Zágráb felé. Dél tájban értünk oda. A kapitány telefonon fölhívta a kórházat, és egy mentőkocsi jött értem. Két bolnicsár ráfektetett egy hordágyra, és belöttek egy betegszállító kombiba. Valahol a városon kívül, egy hegy lábánál volt a kórház, ahol csak katonákat kezeltek, és az összes kórházi személyzet apácákból állt. Mikor a hordággal kihúztak a kocsiból, az autó elment, és a kapunál várakozó két apáca vett pártfogásba.

Az egyik 20 éves, fekete hajú, karcsú, jó csöcsös kislány volt. A másik 30 felé járhatott, szintén csinos, és egy kicsit teltebb amannál. Nagyon nyájasan invitáltak be egy hosszú folyosóra, amelyről kétoldalt ajtók nyíltak a betegszobákra. A bejárati ajtótól nem messze, a plafonról lelógó táblára nagy betűvel azt írták: MIR. 10 méterrel odébb a másik MIR. Még több ilyen tábla is volt, amelyeknek mindkét oldalára MIR volt írva. A két nővér kedvesen tuskolt előre, miközben én szégyenlősen mentem köztük. A másik MIR tábla után, egy baloldali ajtót kinyitva, egy fürdőszobába vezettek. Az ajtót becsukták, és kézzel-lábbal magyarázták, hogy vetközzek le. Mikor látták, hogy szégyenlősen fogok hozzá, ők is segítettek a vetkőzésben. Közben megkérdezték, miért nem beszélek. Megmondtam, magyar vagyok. Az inget valahogy levettem, de a gatyát nem mertem levetni, abban bíztam, majd csak kimennek, de csak egyre biztattak a szkini gatyára, én meg integettem nekik, menjenek ki. Nagy nevetések közt, bár nem voltam gyöngye gyerek, elkaptak, és lehúzták rólam a gatyát. Úgy szégyelltem magam, nem tudtam, hova legyek. A tenyeremmel eltakartam a szemem, amit még jobban nevettek, és fölkaptak, beletet-

tek a kádba, amelyben már jócskán volt víz. Nem hittem volna, hogy olyan erősek. Föl kellett állnom, és hajvágó géppel mindenütt megnyírtak. Azután egy-egy kefét és szappant fogtak, és úgy megsúroltak, hogy abban hiba nem volt. Nem szégyenlették megfogni a fullánkomat sem, és körülötte kefével dolgozni, aminek meg az lett a vége, hogy az mérgében olyan lett, mint a piros paprika, és úgy megmerevedett, mint a fagyos kutya lába. Azt hittem, elsüllyedek szégyenemben, ők meg úgy nevettek, hogy már utóbb az oldalukat fogták.

Tiszta ruhát és egy kórházi köpenyt adtak rám, és a fiatalabb bevezetett egy szobába, ahol az egyik sarokban állt egy üres ágy, és azt mondta, az lesz az én ágyam. Megsimogatta a fejem, és elment. Én meg nem tudtam, mit is gondoljak, de valami különösen éreztem magam. Nemsokára elaludtam. Rajtam kívül még nyolc katona volt a szobában, és nekem ismét a nem hallásra kellett összpontosítanom a figyelmem.

Másnap reggel mentem orvosi vizitre. Egy horvátországi magyar fiú volt a tolmácsom, akit azért helyeztek át az én szobámba, mert nem tudtam szerbül. Két szerb fiú és én voltunk a viziten. Szerencsém volt. Mindhárman bent voltunk egyszerre a vizsgálati teremben és végignézhettük, hogy zajlik le a vizsgálat. Egy jó erőben levő, 40 év körüli, jóképű orvos végezte a vizsgálatot. Valamennyit értettem már szerbül. Az első fiút odahívja, kérdi tőle: mi bajod? Ne čujem. Maga elé ültette egy forgószékre. Én bambán tekingetek ide-oda, mint akit semmi nem érdekel, de erősen ott a figyelmem, hogy mit csinál vele. Nagyon tanulságos példa volt előttem, ami nagyon megkönnyítette az én dolgom. Erős lámpával bevilágított a gyerek fülébe. Azután a tenyerét ellenzőnek használva az egyik szeme elé tette, a másik kinyújtott kezében fogva az óráját, megkérdezte: čuješ? Fiú: ne čujem, gospodin doktor. Még közelebb hozta az órát, a gyerek nem hallotta. Negyedszerre, amikor az óra már nem volt messzebb 30 cm-nél, távolabb vitte jó 25 cm-rel, és kérdi: čuješ? a fiú rámondta, čujem malo. Erre talpra rántotta, és seggbe rúgta, mars kifelé, és nem hízelgőket mondott közben. Még egy volt előttem, de annak nem tudom, mi volt a baja. A látottak után tudtam, hogy engem is úgy fog vizsgálni, és azt mondtam magamban, engem nem fogsz becsapni. Addig nem fogom jelezni, hogy valamit is hallok, amíg az órát nem nyomja a fülemhez.

Mikor odahívott kérdi szerbül: mi bajod? A magyar fiú is ott

volt tolmácsnak, és amit az orvos mondott, ő rögtön mondta nekem magyarul. Én a következőket állítottam: az első világháborúban, 1918. jún. 16-án az olasz fronton, a Monte-Grappánál gránátrobbanástól légnyomást kaptam, és azóta, ha viharos, szeszélyes, hideg idő van, akkor fáj a fejem, fülem, és alig hallok valamit. Most is az a bajom. Ha megjavul az idő, akkor elmúlik a baj is, és jól hallok. A tervezésnél úgy láttam a dolgot biztosabbnak, hogy minél hihetőbb legyen az állításom, mert tudtam azt, hogy az orvosok képzett emberek, ismerik a betegségeket, és ha valami nem a betegséggel járó képtelenséget állítanak, gyanút fogna, és elzavarna. Következett a vizsga, ami ugyanúgy történt, amint az előttem levővel. Amikor a fülemhez nyomta az órát, nagy szemeket meresztve még jobban hozzányomtam a fejem, és erős figyelmet színlelve lélegzetet visszatartva mondtam: mintha belül a fejemben éreznék valami neszt. Megpróbálta a másik, illetve a jobb oldali fülem is. Amikor az óra a fülemhez ért, lassú integetések közt mondtam, igen erre jobban hallok kissé. A vizsga megtörtént, és azt mondta, amit a fiú tolmácsolt: elismerem, hogy valami baja lehet, de közel sincs annyi, amennyit állít. Erre a megállapítására elismertem magamban a szakértelmét, mert valóban úgy volt. De azért engem nem rúgott seggbe, bent maradtam gyógykezelésen. Valami pirulákat írt, amittől olyan fejfájásom lett, amilyen még talán soha nem volt. Nem is vettem be többet egyet sem. A WC győgyult tőle.

A céloam elértem. Sikerült a márciusi, zivataros napokon jó helyen heverésznem. Az ott töltött napjaimat még az tette érdekesebbé, hogy az a fiatalabb apáca, aki a fürdetésemben részt vett, mindennap kétszer-háromszor is meglátogatott. Megigazgatta rajtam a takarót, ha hevertem az ágyon, megsimogatta a fejem, beszélgetett hozzám valamit, és olvadozott. Nem haragudtam ezért a figyelmességéért, de ez nehezítette a szimulálásomat. Gondoltam arra is, hátha provokál. Vagy tetszik neki a hortobágyi ököréhez hasonló, nagy szemem. Vagy amit a fürdőszobában látott rajtam. Nem beszélhettem, mert süket voltam, és a nyelvét sem értettem, csak melegen néztem, és mosolyogtam rá. A szobatársaim beszédjéből megértett néhány szóból következtettem, hogy a kettőnk közti viszonyt előrehaladottabbnak vélték, mint amilyen tényleg volt. Ha bejött hozzám, megjegyzéseket is tettek rá, de azokra egyáltalán nem reagált. Reménytelen helyzetéért mintha megsajnáltam volna, úgy éreztem többször. Ahogy láttam, voltak legalább 15-en a

kórházban. Mind ritka szépségű nő volt. Gyűlöltem azt az intézményt, ahol testi-lelki nyomorúságban élnek az életüket, a legszebb éveiket ezek a nők. Bár a nevét megkérdeztem volna, ami akkor nem jutott eszembe. Az maradt volna emléknek.

Megenlíthetem még azt a tisztaságot, ami ott volt. Azonkívül olyan finom, ízletes kosztot ételemben sehol sem ettem. Aki ott főzött, az a szakácstudomány magasiskoláját járhatta ki. Bármit találtak, az különlegesen volt elkészítve. Igaz, nem nagy adagokat kaptunk, de legalább háromféle étel volt minden ebédnél. Szó szerint kinyaltuk a tányérokat.

Nem akarom annyira részletezni, hogy zajlott le a szimulálásom, de annyit mondhatok, úgy belejöttem a gyakorlatba, hogy egész végig sikerült. Április elején az idő már elég tűrhetően jobbra fordult. Hogy a szavamat meg ne hazudtoljam, ha jól emlékszem, hatodikán, az orvosi viziten kértem az orvost, írjon ki a csapatomhoz. Az idő melegebbre fordulásával megjavult a hallásom. Rám nézett, elmosolyodott, és szó nélkül kiírt. Még aznap délután, ebéd után hozta az én apácám a fertőtlenített katonaruhámat, beleöltöztem, a konyhán kaptam egy kenyeret, fél kiló szalámit útravalónak. Az irodán egy gyógyultan elbocsátó írást. A kapuban ácsorgó két apácától, akik valamikor fogadtak, elköszöntem. Ötven méterről visszaneéztem, intettem kezemmel és mentem a város felé. Így zajlott le a kórházban eltöltött időm, ami, ha jól meg gondolom, kellemes emlékként él bennem.

Most már nem kellett szimulálnom, mégis jobb volt a kórházban. Nem kedvvel mentem a csapatomhoz vissza, de ilyen az élet, nem azt teheti mindig az ember, amit szeretne.

Bementem abba a kaszárnyába, ahol voltunk. Négy társunk ott maradt Zágrábban, amikor a többi elvitték. Szűcs Budai Kálmán és Aber György asztalosok voltak, és Kálmán sógorát, Gazdag Pétert is annak mondták, hogy velük maradjon. Egy szobabútort kellett készíteniük az ezredesnek. Halácsi Pál a tisztikonyha beszerzője és hentesé volt, az is ott maradt. Az asztalosműhelyben volt a szállásuk, ott aludtam velük, egy rakás forgácson. Este a Halácsi a tisztikonyháról hozott egy csomag cikóriakávét, főzött öt literrel, cudarul megédesítette. A szánk majdnem összeragadt tőle. Úgy berúgtunk mindannyian, hogy mindenki félrebeszélt. Csak én voltam nőtlen, a többi egész éjjel a feleségével bajlódott, én meg a kis apácának a kezéért kapaszkodtam, mert olyan srégre állt alattam a föld, hogy le akartam esni róla. Reggel olyan sá-

padtak voltunk, mint a csirke, amit az asszonyok levágnak, és kifolyik a vére. Vonatra ültem, és gondolatban a kis apácaival utaztunk Varaždin felé. Alighanem megigézett.

Bármikor utaztam vonaton, mindig iparkodtam minél többet látni abból, ami mellett elhaladt a vonat, vagy bármiféle jármű volt az. De most Zágrábtól egész a kaszárnyáig semmit se tudok megemlíteni, mi volt a vonaton kívül. Lehúzódtam egy sarokba, és minden iránt a legnagyobb közönnyel voltam, csak a kórházi élmények kavarohtak bennem. Azt vettem magamon észre, mintha a régi szerelmi bánathoz hasonló hangulatba kezdenék esni. Miért is vannak apácák a világon? Ez mégsem volt olyan veszélyes, mint az első, csak érdekesebb volt annál. Természetes dolgok, ésszerűtlen szabályok közé szorítva.

A kórházból egy kurta levelet írtam haza, amiben megírtam, nem komoly a bajom, nemsokára elmúlik. A kaszárnyában a földiek kíváncsian érdeklődtek a hogylétem felől. Azt hitték, soha többé nem hallok. Lám, mégiscsak tudnak az orvosok valamit. Egyelőre hallgattam, de tartogattam a számukra valamit.

Két levél volt a részemre, amit egyik nagynéném írt, mert a szüleim írástudatlanok voltak. Kérdezte, miért hallgatom el, mi a bajom. Egész Topolya arról beszél, hogy valami bomba robbanhatott föl annál a raktárnál, attól süketültem meg. Semmit nem hallok. Elvittek kórházba, már biztos meg is operáltak, de hiába lesz az már. Annyi marhaságot irkáltak rólam, tele volt velük a levél. Ahányan írtak rólam, annyi volt a véleményük. A szüleim alig tudtak valamit, de aludni sem bírtak a sok zagyva hírtől. Dél-tájban értem a kaszárnyába, és mindjárt jelentkeztem az irodán. Ott találtam a kapitányunkat is. Amikor meglátott, úgy megörült nekem, akárha a fia lettem volna. Elébem jött, s a kezét nyújtva kérdezte: čuješ? Máig sem tudom, miért kedvelt engem az az ember, de mielőtt megszabadultunk, több ízben rá akart beszélni, maradjak a hadseregnél. Persze, semmit sem tudott abból, hogy engem milyen szellem kezdett már akkor fűteni. Akkor még nem tudtam azt, hogy a jó forradalmárok a hadseregnél is fontos szolgálatot tehetnek a forradalom ügyének.

1923 nyarának végén jártunk, amikor az egyik napon elébem állt anyám, s azt mondja: most már megnősülhetnél, fiam. Voltál már katona, benne vagy az időben is. Huszonnégy éves voltam. Ezt hallva kedvem lett volna az asztalt fölborítani, ami mellett ültem. Keress egy jóra való lányt. Vagy már talán van is valaki? —

mondja anyám. Mire én: nincs nekem senki, de én nem is keresek. De miért kell nekem megnősülnöm? Azt mondja: nem muszáj de így szokták. Nem lehetsz mindig legény. Rendben van, mondtam, keressenek egy lányt, és amilyent találnak, én el fogom venni, szokásból. Eléggé keményen hangsúlyoztam a kimondott szavakat, közben földidéződt bennem az a négy évvel ezelőtti eset a marokszedő lánnyal. Akkor a magam kedvére nősülhettem volna meg, de most már csak máséra történhet.

Nem részletezem az események további alakulását. Száz szónak is egy a vége, én is megnősültem a szüleim kívánságára, szokásból. Én 25, a lány 20 éves volt 1924 elején.

A lány egy félig proletár parasztcsaládból való volt. Mindenben a középosztály fölfogásához tartották magukat. Ebből következett az, hogy eltaláltam a szarva közt a tőgyit. Már egybekelésünk előtt megállapítottam, hogy ő sem valami nagy szerelmi hevíletből ment férjhez, inkább azért, nehogy vénlány maradjon. Igaz ugyan az is, hogy amikor már én kilátásban voltam neki, még másik kettő is megkörményezte, de eredménytelenül. Kár.

A lány, akit most már feleségemnek kellett titulálnom, más-különb en rendes, takarékos, tiszta és komoly, megfontolt háziaszszonynak bizonyult. Emellett túlzottan szemérmes és vakbuzgón vallásos. Mint a csökönyös számár, makacs állhatatossággal tartott ki az elképzelései mellett.

Négy évig laktunk a szülői háznál. Addig nem szaporodtunk meg. Jött velem dolgozni, ha olyan munka volt, ahol nőket is alkalmazni lehetett. Én vidéki munkára is elmentem, követ törni, kubikolni. Négy év alatt összekuporgattuk egy kisebb, félig kész ház árát, 1928 tavaszán odaköltöztünk, és attól kezdve semmilyen munkára sem vittem magammal. A háznál baromfi- és sertésneveléssel foglalkozott, és ha ráért, az én olvasmányaimmal ellentétben, elővette imakönyvét, abból zsolozsmákat nyekergett, tartva azt a vallásos szabályt, hogy aki csak meghallgat vagy elolvas ilyen istentelen írásokat, az is a pokolba jut. Még csak belé sem olvasott az én könyveimbe, hiába biztattam. De minden csekélység fölött órákig tartó vitára képes volt velem. Végül odáig fajult a kettőnk közti viszony, hogy én semmit nem közöltem vele, bármit akartam csinálni. Az én elgondolással sohasem tudott egyezni. Azután mindig kész tények elé állítottam, és kerültem a vele való vitatkozást. Nem bírt a kormányhoz jutni. A családjukban papucs-kormány uralkodott, és ez a vérében volt.

A baráti kapcsolat köztem, Tóth Ferenc és Lövik István közt most már elvtársi viszonyra fejlődött. Ebben az évben alakult a független szakszervezeti mozgalom, amit az illegalitásban levő Kommunista Párt hozott létre. A szabadkai elvtársak a Löviket és Gombos Jánost látták megfelelőnek arra, hogy az illegális párt-sejteket megszervezzék és továbbfejlesszék.

1924 májusában Lövik tartott hármunk közt egy tájékoztatót a feladatáról, és akkor megalakítottuk Topolya nyugati részén az egyik pártsejtet. A keleti részen a Gombos alakított egyet. Kezdetét vette a titkos szervezkedés, amelynek egyik fontos része volt az újabb párttagok nevelése, és a munkástömegek közti, osztályharcos, fölvilágosító, forradalmi propaganda. Minden sejtnak csak három tagja lehetett.

A sejt egyik tagja volt a sejttitkár, aki összeköttetést tartott egy összekötővel, azon keresztül érkeztek az utasítások a központból, ha valamilyen akció készült. Név szerint nem ismerhették egymást. Valamilyen jelszó ismeretében állhattak egymással szóba. A sejttagok nem ismerhették név szerint más sejtek tagjait sem. Lövik volt az összekötő. Ő hozta az utasításokat.

Minden sejttagnak, aki már a Kommunista Párt tagja is volt, foglalkoznia kellett az általa kiválasztott személyekkel. Azokat nevelni kellett, tudatosítani bennük a munkásosztályt érintő és érdeklő problémákat. Olvasnivalóval el kellett látni. Vitakozni velük. Állandóan magyarázni nekik a látott problémákat, vagy a hallottakat osztályharcos szemszögből megvilágítani. Ezek voltak a tagjelöltek. Amikor már eléggé önállóan is megállták a helyüket, amit az akciókban való részvételükön lehetett leginkább lemérni, akkor a sejttitkár ajánlására léphettek a pártba. A nevelés úgy másfél évig tartott, akkor új sejtet alakítottak, a régi sejtek tagjai lettek az új sejtek titkárai. Így tömegesítették lassan, de biztosan a Kommunista Pártot.

Nem állítható azonban az, hogy a pártba kerülő emberek mindegyike jól hajtottá volna végre az akciókat. Az egyéni tehetségtől és a jelölt korábbi nevelésétől is függött, mivé fejlődött. Amennyire csak lehetett, mindenki a képességének megfelelő pártfőladatot kapott.

Csak a munkásosztály tagja lehetett párttag. Ha a jelölt nem volt hajlandó belépni a pártba, mert ilyen is akadt, azt a párt elszigetelte, és semmilyen megbízást nem kaphatott. Sőt veszélyes-

nek minősítették, mivel jelölt korában elég sokat megtudott a párt működéséről.

Velem is megtörtént egy ilyen eset. Egyszer négy emberrel foglalkoztam. Mind földmunkás volt. A négy közül az egyik, név szerint Mercel Mihály nagyon jó eszű, jó tanuló, leleményes jelölt volt. Szeretett olvasni is. Majd két évig foglalkoztam vele. Amikor ismertettem vele az illegalitás veszélyességét, és megkérdeztem, hajlandó volna-e belépni a pártba, mert ha igen, akkor ajánlani fogom, a legnagyobb meglepetésemre nem volt hajlandó belépni. A másik három, Barna József, Virág János, Vadóc József belépett. Egyformán bíztam mindegyikben, de a legügyesebben csalódtam. Őszintén tartottam is tőle, mert éppen eleget tudott. Minden kapcsolat megszakadt vele.

A Független Szakszervezet keretében különféle szakcsoportok alakultak: a földmunkásoké, építőké, vasasoké stb. A legtömegesebb a földmunkásoké volt, mivel ők voltak a legtöbben a községben. A *Szervezett Munkás* című hetilap is a párt irányításával fejtette ki forradalmi munkáját.

Nyilvános gyűlések tartását nem engedélyezte a hatóság. Téli estéken néhány esetben Szabadkáról kijött Domány János, és az egyik háznál, ahová összehívták az embereket, tartott valami beszédet. Mi pedig a téli estéken rendszeresítettük az ilyen házi beszélgetéseket. Ahol hajlandóak voltak befogadni bennünket egy kis kártyázás melletti beszélgetésre, oda a jelöltekkel együtt elmentünk. Néha húsz-harmincan is voltunk. Minden este a község másik részén jöttünk össze. Legtöbbször késő éjszakáig tartott a beszélgetés, ilyenkor néhányan az asztalnál halkan kártyáztak. Ez volt az alibije az összejövetelnek.

Az ilyen estéken szóba került a szegény ember minden ügye-baja, nincstelensége, a rendszer igazságtalansága. Ha a beszélgetés nehezen indult, akkor a jelenlevő párttagok közül valamelyik fölvetett egy közérdekű kérdést, ami lendületet adott a vitának. A kérdésekre adott válaszok és magyarázatok valójában a hallgatók fölvilágosítását és forradalmasítását célozták. Ha akadt a jelenlevők közt, aki akadékoskodott, akkor leginkább élénkebb volt a vita, és nagyobb hatása is volt. Az ilyen viták, beszélgetések, a kommunistáknak és a jelölteknek egyaránt tanulságosak voltak. Így edződtek hozzá a Kommunista Párt tagjai a harchoz, amely a tőkés kizsákmányolás alól felszabadítja a dolgozó tömeget. A párton kívüliekre is nevelő hatással volt a mi titokzatos, fölvilágosító

munkánk, amely nemcsak az említett téli estéken, hanem minden alkalommal, ahol emberek megjelentek, és ahogy az adott helyzet megengedte, hol élesebb, hol mérsékeltebb hangon, de állandóan napirenden volt. A mi agitációnknak a hatása a következő években a kisebb-nagyobb sztrájkokban nyilvánult meg, amelyekre anélkül került sor, hogy azokat előre megszervezte volna valaki. A hallottak után bátrabb, követelődzőbb lett a munkásság.

A szakszervezeti összejöveteleket is be kellett jelenteni. Egy hatósági személy jelenlétében zajlott le a megbeszélés, aki arról jegyzőkönyvben számolt be a fölöttesének. A házi összejöveteleket nem jelentettük senkinek, csak akinél tartottuk. De csak a kimondottan proletártársaságot értesítettük. A középosztályhoz tartozók nem voltak megbízhatóak. Ha valahol olyan is akadt a megjelentek közt, ott a legközömbösebb dologról esett szó.

Ez a pártfeladat nekem minden szabad időmet lekötötte. Nem is húzódoztam tőle, sőt szórakoztatónak találtam, mert ha valamikor otthon maradtam, nem győztem a féltékenységi gyanúsításokat hallgatni. Hiába mondtam neki: gyere velem, ne unatkozz itthon magad. Vannak ott asszonyok is, ahova én megyek, és meg fogsz győzödni, miről beszélgetünk. Bármit mondtam, falra hányt borsó volt. Tudom, tudom. Ha veled mennék előre megintened nekik, hogy élőlöttem vigyázzanak. Hiába hívtam, soha nem jött velem. Elhívtam a társaságot mihozzánk, amikor már volt házunk, hallja ott, miről esik szó. Utóbb már úgy tudta, mint én, mivel töltjük az időt, csak a titkos részleteket nem ismerte, mégis mindig valami nőszeméllyel összekötött. Javíthatatlan kispolgár volt. Én meg úgy gondoltam: amit teszek, meggyőződésből teszem, a magam és az ő érdekében, és nem engedem magamat magántulajdonnak tekinteni, ami megakadályozhatna a vállalt feladat végzésében.

Tóth Ferenc egyik szomszéd ismerőse, 1924-ben küldött egy csomagban négy magyarra fordított könyvet az Egyesült Államokból, ahová kivándorolt. A könyvek címei ezek voltak: Baloldaliság a kommunizmus gyermekbetegsége — írta Lenin; Harc a diktatúráért — írta Lenin; A tudás hatalom, a hatalom tudás — írta Liebknecht Vilmos; A vallás szerepe a munkásmozgalomban — írta egy amerikai angol püspök, teljesen osztályharcos szemszögből nézve, de a nevét nem jegyeztem meg.

Szűcs Budai Ferenc küldte a könyveket. Úgy látszik, jó érzékel, nagyon helyesen választotta ki, mire volt nekünk szükségünk. Azt hiszem, a szabadkai elvtársaknak is jól jött Lenin két könyve,

amit elvittek tőlünk. A későbbi utasításaikon érezni lehetett az olvasottak hatását.

1926-ban olvastuk magyar fordításban a Csokoládé című orosz kiadványt. Egy orosz kommunista volt a főszereplője a könyvnek, aki a forradalom alatt fontos, vezető szerepet töltött be. Arról szólt, miképpen került egy burzsuj nő befolyása alá, és fogadott el tőle néhány csomag csokoládét és pár elnyútt harisnyát a felesége és gyermekei számára. Általános nélkülözés volt az országban, és amikor a nép tudomást szerzett arról, hogy az elvtárs gyermekeinek még csokoládé is jut, a felesége öltözködik, ellenségeskedés kezdődött, ami egy fontos akció végrehajtását akadályozta volna meg. A tömeg megnyugtatóására az elvtársat nyilvánosan elítélték és kivégezték. Tanulsága a könyvnek: a kommunista erkölcs az, hogy mindenben példamutatónak és népszerűnek kell lenni a nép szemében.

Topolyán ezt a könyvet sokan elolvasták, és nagy hatása volt. Megismerték belőle, milyennek kell lennie a kommunista erkölcsnek. Sehol nem fordult elő nálunk semmiféle előny elfogadása vagy megvesztegetés, ami a mozgalmat kompromittálta volna.

Az agitációval és nevelő munkával volt kapcsolatban a május 1-je megünneplésének megszervezése is. Több esetben röpiratot is terjesztettünk, helyben és a környező településeken. A röpiratok mindig felsőbb szervektől érkeztek, melyekben azt fogalmazták meg, hogy a dolgozó tömegek nehéz életkörülményeinek megváltozása csak a tőkés rendszer eltörlésével válhat valóra. Le a kapitalizmussal! Éljen a Szovjet-Oroszország! Világ proletárjai, egyesüljete! — ezekkel a jelszavakkal fejeződtek be a röpiratok. A szimpatizánsok vagy a jelöltek terjesztették őket. A legveszélyesebb feladatok egyike volt.

(Folytatjuk)